

Stichting tot instandhouding Joodse Begraafplaats Wassenaar

Nieuwsbrief december 2025

Het bestuur van de Stichting tot Instandhouding van de Joodse Begraafplaats Wassenaar kijkt terug op een actief jaar. Dat begon op 27 januari met de Holocaust herdenking van de Gemeente Wassenaar. Bij de herdenking stonden de levens centraal van Sam (Samuel) Swaap, voormalig concertmeester bij het Residentie Orkest en op de begraafplaats begraven, en van het gezin van Wolf van Leeuwen, de vroegere beheerder van de begraafplaats, waarvan slechts dochter Sara de oorlog heeft overleefd. Een strijkkwartet van het Residentie Orkest luisterde de herdenking op met muziek van Felix Mendelssohn.

In het verlengde van de herdenking is het Residentie Orkest een onderzoek gestart naar de vervolging en lotgevallen van Sam Swaap en andere Joodse orkestleden tijdens de bezetting. Het eerste resultaat daarvan is de podcast 'Het ontslag van de concertmeester' waarvoor op de begraafplaats opnamen zijn gemaakt. De podcast en bijbehorende beelden zijn te vinden op de websites van het Residentie Orkest, NPOklassiek en YouTube.

Een doorlopende activiteit van het bestuur is historisch onderzoek. Dit betreft onderzoek naar de begraafplaats als geheel en naar individuele graven. De Historische Vereniging Oud Wassenaar heeft ontdekt dat de ingang van de begraafplaats tot begin jaren 60 aan de Rijksstraatweg was gelegen. Naast de huidige ingang lag de beheerderswoning. Deze is bij een bombardement in 1944 volledig verwoest. Het onderzoek naar de verhalen achter de graven geeft inzicht in de grote maatschappelijke betekenis van de Joodse gemeenschap voor de regio. We vertellen deze verhalen tijdens rondleidingen, maar het is onze bedoeling om ze in de toekomst ook op de website te publiceren.

In maart hebben we een bezoek gebracht aan het Haags Gemeente Archief. Sinds 1984 is daar het archief van de Nederlands Israëlietische Gemeente Den Haag in bewaring. In het archief bevindt zich een brochure met voorbeelden van de op de begraafplaats toegestane zerken. De voorschriften waren blijkbaar oorspronkelijk zeer strikt want de keuze beperkte zich tot zes rechtopstaande zerken met minimale verschillen onderling.



Foto Haags Gemeente Archief

Op zondag 14 september hebben we voor het eerst deelgenomen aan Open Monumentendag. De belangstelling was groot. Naast bezoekers uit Wassenaar en Den Haag waren er ook veel belangstellenden van verder weg. Na een inleiding over de geschiedenis van de begraafplaats en de gebruiken en rituelen bij Joods begraven konden de bezoekers deelnemen aan rondleidingen langs verschillende graven. Dank aan het Comité Open Monumentendag Wassenaar voor de onderliggende organisatie, de Gemeente Wassenaar voor de openstelling van de aula en de Rotary voor de ondersteuning bij de ontvangst van de bezoekers.

De Open Monumentendag was tevens de aftrap voor de sponsoractie voor het graf van Clara van Dijk. Dit is het oudste graf op de begraafplaats. Het graf verkeert in slechte staat en de zerk is in tweeën gebroken. De restauratie van het graf en de zerk kost € 5.000,- . Aan particuliere giften en subsidie van de Stichting David Roos-Weijl is € 2120,- ontvangen. Wij hopen het ontbrekende bedrag (€ 2.880,-) spoedig door giften bij elkaar te brengen. Uw bijdrage wordt zeer gewaardeerd! Zie voor meer informatie bijgaande flyer of www.jbwassenaar.nl/sponsoring.



In november heeft de Werkgroep Stolpersteine Wassenaar voor het vijfde jaar op rij struikelstenen voor Joodse dorpsgenoten gelegd. Drie van de slachtoffers, de zusjes Martha, Augusta en Clara Lazarus, liggen op de Joodse begraafplaats Wassenaar begraven. De werkgroep heeft de verhalen achter de struikelstenen gedetailleerd gedocumenteerd in een mooie brochure.

In 2025 is opnieuw goed gebruik gemaakt van het contactformulier op de website. De meeste berichten betreffen vragen over familie. Dit zijn bijvoorbeeld vragen van kleinkinderen op zoek naar het graf van grootouders. In de meeste gevallen lukte het om de gevraagde informatie te geven.

Voor het onderhoud van de begraafplaats is de zorg afgelopen jaar vooral uitgegaan naar het bestrijden van een woekerplant die razendsnel groeit, de graven bedekt en de zerken beschadigt. We hebben dit door een professionele groenbeheerder laten aanpakken. Dit is kostbaar en het probleem is nog niet opgelost. We hopen hierover een afspraak te kunnen maken met de afdeling groenbeheer van de Gemeente Wassenaar. Een tweede grote zorg is de verzakking van het terrein, waardoor veel zerken scheef komen te staan of zelfs omvallen.

In 2025 hebben wij een eerste aanzet gedaan tot de vernieuwing van de website. Ons staat een site voor ogen met veel informatie over de bijzondere geschiedenis van de begraafplaats en de mensen die er begraven liggen. Het educatieve aspect is daarbij van groot belang. Bij de vernieuwing van de site kunnen wij extra hulp gebruiken. Zie de oproep onderaan de bladzijde.

Als bestuur van de stichting hadden wij in 2025 veelvuldig goed contact met de Gemeente Wassenaar, zowel op het niveau van het College van Burgemeester en Wethouders als met de ambtelijke staf. Wij voelen ons zeer door de gemeente gesteund. De ambtenaar begrafeniszaken van de Gemeente Wassenaar is tevens consul van de oorlogsgravenstichting. Er blijken op de Joodse begraafplaats 32 oorlogsgraven te zijn. De verhalen achter deze graven moeten nog grotendeels in kaart worden gebracht.

Zoals u leest is er voldoende werk te doen. Het bestuur kan extra handen goed gebruiken. Dat kan van alles inhouden: website editing, historisch onderzoek, hand- en spandiensten bij activiteiten, ondersteuning bij subsidieaanvragen etc. U kunt uw belangstelling kenbaar maken via het contactformulier op de website.

Tenslotte, veel dank voor uw belangstelling voor de Joodse begraafplaats Wassenaar en uw steun! Wij sturen u onze beste wensen. De eerstkomende activiteit op de begraafplaats is de Holocaust herdenking van de Gemeente Wassenaar op 27 januari 2026.

Met vriendelijke groet,

namens het Bestuur tot Instandhouding van de Joodse Begraafplaats Wassenaar,

Jan Leuiken

Bijlage: Flyer Sponsoractie graf Clara van Dijk

Deze nieuwsbrief en eventuele bijlagen zijn uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n) en kunnen vertrouwelijke of persoonlijke informatie bevatten. Gebruik, verspreiding of openbaarmaking van de inhoud door anderen dan de geadresseerde is niet toegestaan. Aan deze e-mail kunnen geen rechten worden ontleend.

Help mee aan de restauratie van het oudste graf op de Joodse begraafplaats Wassenaar, het graf van Clara van Dijk.



Over Clara van Dijk (1830-1906) weten we dat ze 76 jaar oud is geworden, dat ze op 8 november 1906 in Den Haag is gestorven en dat ze de weduwe was van Eliazer van Vliet. Op de zerk op haar graf is te lezen dat deze is 'geschonken in eerbied en liefde door hare zuster Sophia de Nat geb.van Dijk'. Meer weten we (nog) niet. En toch neemt Clara op de Joodse begraafplaats in Wassenaar een heel bijzondere plek in. Zij is namelijk de eerst daar begravene.

Op 8 november 1906, de dag van haar overlijden, werd het graf door kohaniem, priesters, gedolven. Op 11 november 1906 vond de teraardebestelling plaats. Opperrabbin Abraham Mozes van Loen verrichte op plechtige wijze de vereiste ceremoniën. Helemaal zonder slag of stoot verliep de eerste begrafenis niet. Het Algemeen Handelsblad berichtte op 12 november 1906 dat 'tijdens de vervulling van de godsdienstige ceremoniën twee veldwachters der gemeente Wassenaar toegang tot de begraafplaats verzochten tot het opmaken van proces-verbaal tegen het Kerkbestuur van de Nederlands Israëlietische Gemeente te 's-Gravenhage' omdat de begraafplaats te dicht bij de bebouwde kom zou liggen. Maar, aldus het Handelsblad, 'inmiddels kon met de begrafening van het lijk worden voortgegaan, zoodat - dank zij ook de wijze waarop de veldwachters zich van hun taak kweten de plechtigheid zonder verdere stoornis verliep'.

Clara zal van dit alles niets gemerkt hebben, maar zij – beter gezegd haar graf – verkeert nu wél in nood. Het graf is verzakt en de zerk op het graf is in drieën gebroken!

Herstel van het graf en de zerk zal naar schatting € 5000 gaan kosten. Voor de restauratie zijn we volledig afhankelijk van giften.

Uw bijdrage is zeer welkom. U kunt uw gift overmaken naar de Stichting tot instandhouding Joodse Begraafplaats Wassenaar, rekeningnummer NL43 SNSB 0705 6981 49 met vermelding 'restauratie graf Clara'.

De stichting heeft de ANBI status: RSIN 856440413. Uw gift is volledig aftrekbaar van de belasting.

Wilt u op de hoogte blijven? Vermeld dan bij uw overmaking uw naam en e-mailadres of stuur een e-mail via het contactformulier van onze website www.jbwassenaar.nl